

Dragonders tot Huzaren

Een schets van de geschiedenis der uniformering van het Regiment Huzaren van Sytzama De geschiedenis van de uniformering van het huidige Regiment Huzaren van Sytzama is tamelijk ingewikkeld. Aangezien dit ten nauwste samenhangt met de vele veranderingen in organisatie en benaming van het Regiment is het misschien goed om eerst een korte opsomming daarvan te geven:

9 januari 1814	- Opgericht als Regiment Zware Dragonders No 2;
7 maart 1814	- Regiment Zware Dragonders No 3;
10 december 1814	- Regiment Karabiniers No 3;
15 november 1815	- Afdeeling Karabiniers No 3;
18 juli 1816	- Afdeeling Kurassiers No 3;
10 maart 1841	- 1e Regiment Zware Dragonders;
15 maart 1843	- 1e Regiment Dragonders;
8 mei 1867	- 1e Regiment Huzaren; 14 februari 1881 - opgeheven;
30 maart 1905	- opnieuw opgericht;
21 maart 1922	- 1e Halfregiment Huzaren;
2 januari 1939	- 1e Regiment Huzaren;
1 juli 1950	- de traditie van het Regiment gaat over op het Regiment Huzaren van Boreel;
1 oktober 1951	- Regiment Huzaren van Sytzama.

Men kan de uniformgeschiedenis het beste verdelen in de navolgende perioden:

1814 -1840	- van zware dragonders via karabiniers en kurassiers tot (zware) dragonders;
1840-1867	- van (zware) dragonderstothuzaren;
1867-heden	- huzaren.

A. Van Zware Dragonders tot Kurassiers

De uniformen, die het Regiment bij de oprichting in januari 1814 kreeg, deden voor die tijd tamelijk ouderwets aan.

De eerste uniform bestond uit een donkerblauwe rok met lange panden, gele uitmonstering, witte epauletten en witmetalen knopen. Grijs rijbroek en hoge laarzen met stijve kappen. Als hoofddekseel een tweepuntige hoed (steek) van het type zoals de Engelse zware cavalerie tot 1811 had gedragen:

Deze hoed, die als regel "en colonne", d.w.z. met de punten vóór en achter, werd gedragen, had aan de linkerzijde een oranje kokarde met witte lis en knoop. Verder lederen storm-riempjes en in grote tenue een rechtopstaande witte pluim. Het leerwerk -sabelkoppel, pa-troontasbandelier en handschoenen met stijve kappen- was wit.

De bewapening bestond uit een rechte sabel met ijzeren gevest en dito schede en een pistool. In kleine en veldtenue werd een lange grijze overbroek, op de zijnaden met knopen gesloten, over de laarzen gedragen.

De trompetters droegen nog geen afzonderlijke uniform. Om kosten te sparen werden zij slechts onderscheiden door zwaluwnesten met zilveren galons en dito franje.

Over de uniformen van de officieren wordt alleen gezegd, dat zij zich ten aanzien van de kleur van hun manteljassen moesten regelen naar die van de troep. Zij werden onderscheiden door zilveren epauletten volgens rang en door oranje zijden sjerpen.

Hoewel bij de voorschriften van 9 januari 1815 de uniformen meer in overeenstemming met de heersende militaire mode gebracht werden, moet men aannemen dat de veldtocht van 1815 nog in de eerste uniformen werd meegemaakt en dat de nieuwe uniformen eerst na de terugkeer in het vaderland uitgereikt zijn.

Deze nieuwe uniform bestond uit een korte donkerblauwe rok met één rij van 9 gladde gebombeerde knopen op de borst, citroengele kraag, opslagen en biezen; ponceaurode voering. De panden waren slechts aan één zijde omgeslagen en versierd met een granaat van geel laken. De epauletten waren vervangen door eenvoudige donkerblauwe schouderlappen met gele biezen. Wit vest en pantalon; hoge stijve laarzen met blanke ijzeren sporen.

Als hoofddeksel nu, in navolging van de Zuidnederlandse karabiniers No. 2, een ijzeren helm met geelkoperen garnituur, zwarte paardeharen kuif en een rechtopstaande witte pluim. Wit leerwerk, bestaande uit een brede sabelkoppel met twee ahangriemen, geelkoperen slotplaat, waarop een granaat, karabijn- en patroontasbandelier. Handschoenen met stijve kappen. Voor dagelijkse diensten een grijslakense rijbroek, bezet met kalfsleer; stalbuis van donkerblauw laken met gele kraag; donkerblauwe stalmuts van het platte Hongaarse model, de bol van geel laken, op de naad wit gebiesd, gele band en kleine klep. Achter op de band het nummer van de compagnie in wit laken. Grijs manteljas als tevoren.

De trompetters kregen nu een rode rok met gele kraag, opslagen en biezen; citroengele epauletten met zilveren galon, de franje van wit kemelshaar en zilver.

In dagelijkse tenue droegen de officieren een donkerblauwe frak met lange panden, de kraag en opslagen van de kleur van de frak met gele biezen; zilveren epauletten volgens rang. Hierbij werd een eenvoudige tweepuntige hoed gedragen.

Bij een besluit van 16 mei 1816 kregen de onderofficieren een dergelijke frak.

Op 18 juli 1816 valt het besluit om de karabiniers te voorzien van kurassen. Het verhaal gaat, dat er op het slagveld van Waterloo voldoende Franse kurassen verzameld waren om de afdelingen karabiniers in kurassiers om te zetten. Het is een feit, dat de eerste kurassen schouderbanden, bezet met schubben hadden. Bij het latere Nederlandse model waren deze bezet met koperen ringen. De uniformen bleven overigens voorlopig ongewijzigd.

Ook toen de eskadrons van de Afdeeling No. 9 (Landmilitie) verdeeld werden over de overige afdelingen, waarbij men bij de afdelingen twee eskadrons met een afwijkende uitmonsteringskleur kreeg. Dit was voor de Afdeeling No. 3 niet zo opvallend, omdat tussen citroengeel en strogeel geen opvallend groot verschil te zien is.

Eenheid in de uniformen van de 4 afdelingen kwam bij het K.B. van 12 februari 1820 tot stand. Hierbij werd de uitmonsteringskleur voor alle afdelingen ponceaurood, de schouderlappen werden voorzien van rode wings. Voorts vervielen de granaten op de rokspanden, die nu aan twee kanten opgeslagen waren.

De rijbroeken zouden in het vervolg zonder knopen op de zijnaden zijn. De gekroonde W's en granaten op de koppelplaten werden vervangen door het nummer van de afdeling. Dat nummer kwam nu ook op de witmetalen knopen te staan.

De patroontas met bandelier kwam eveneens te vervallen. De patronen voor het pistool werden nu ondergebracht in een blikken kardoes, geplaatst op de pistoolholster aan de linkerzijde van het zadel.

De trompetters behielden de rode rok, doch nu met donkerblauwe uitmonstering. Hierbij werd geen kuras gedragen. De helm was voorzien van een rode kuif.

Voor de dagelijkse dienst droegen de trompetters een donkerblauwe frak als voor de onderofficieren met als distinctief een zilveren galon ter breedte van 12 strepen langs de voor- en bovenzijde van de kraag. De trompetter-majoor had nog een tweede galon, breed 6 strepen, onder het eerste galon. De stalmuts was sinds 11 oktober 1820 rood met blauwe uitmonstering. Deze fraaie muts werd echter in 1825 reeds vervangen door een donkerblauwe als voor de onderofficieren. De trompetsnoeren waren rood en donkerblauw gemengd.

De officieren waren gekleed in een fijner soort laken, de knopen van zilver; de halsdas van fluweel. Het koperwerk van de helm was verguld; de panache van vautourveren, 39,5 duim hoog en gevat in een met gouddraad omwikkelde ovale bal.

De frak voor dagelijkse dienst was als voren, met rode biezen. De kwartiermuts had een band van zilvergallon; voor hoofdofficieren 27 mm breed, voor ritmeesters 20 mm en voor de luitenants 14 mm.

De sabelkoppel was in grote tenue van hetzelfde model als voor de troep, de slotplaat verguld. In kleine tenue een smalle koppel van wit verlakt leder, gesloten met een vergulde haak tussen twee dito leeuwepoppen. De kuras was, evenals de helm, van gepolijst staal met 34 knoppen op het vóór- zowel als het achterstuk. De schouderbanden waren vaak van rood maroquinleder, belegd met verguldmatalen ringen. Op het einde een leeuweklauw en op de scharnierplaat op het achterstuk een leeuwepop van hetzelfde materiaal. Verder een rode gordelriem met zilver galon afgezet. De kurasbelegsels, die alleen in grote tenue werden aangebracht waren van rood laken, geboord met smal zilveren galon.

Voor de troep was de kuras van ijzer en eenvoudiger van uitvoering. Oorspronkelijk werden nog Franse kurassen gebruikt, waarvan de schouderriemen met geelkoperen schubben bezet waren. De schouderriemen waren vast aan het rugstuk verbonden door messing plaatjes met scharnieren. Bij de latere, Nederlandse modellen waren de schouderriemen los.

Op het borststuk bevonden zich twee geelkoperen knoppen, waaraan de schouderriemen bevestigd werden. Deze waren daartoe aan het uiteinde voorzien van een messing plaat, waarin sleutelgatvormige gaten geponsd waren om de knoppen door te laten. Bij de latere modellen met de losse schouderriem werden deze op dezelfde manier aan het achterstuk vastgemaakt.

Aan de onderzijde werden beide delen van de kuras bijeengehouden door middel van een bruinlederen gordelriem met geelkoperen gesp. De twee delen van de riem waren met geelkoperen klinknagels aan weerszijden van het rugstuk bevestigd.

Voor- en achterstuk waren langs de randen ieder bezet met 34 geelkoperen klinknagels, die corresponderden met even zoveel haakjes aan de binnenzijde. Hieraan werd de kurasvoering, bestaande uit een dubbele laag grof linnen, waartussen paardehaar, bevestigd. De voering was op het borststuk voorzien van een grote binnenzak.

In grote tenue werden aan de voering de kurasbelegsels, bestaande uit geplooiden stroken van rood laken, 4,5 cm breed en omboord met wit galon, vastgenaaid.

In 1820 werden de koperen schubben op de schouderriemen vervangen door 10 in elkaar vallende ringen van hetzelfde metaal. De schubben waren n.l. te veel aan reparatie onderhevig, terwijl zij bovendien de manteljassen te veel beschadigden.

De helmen van de karabiniers, kurassiers en dragonders zijn uitvoerig beschreven in een artikel in Armamentaria No. 15 (1980). Een herhaling hier zou dit opstel slechts onnodig lang maken. Alleen de belangrijkste wijzigingen m.b.t. deze hoofddeksels zullen worden behandeld.

Op een gravure van Joh. Bemme prijkt een kurassier in zijn grote tenue van omstreeks 1820. De hoge witte pluim zou echter spoedig moeten verdwijnen, omdat deze bij exercitiën te paard vaak verloren werd en dan zelden in onbeschadigde staat weer in gebruik genomen kon worden.

Bij een bepaling van 20 januari 1823 werd de pluim afgeschaft. Het gat, ontstaan door de verwijdering van de pluimkoker, werd bedekt door een kokarde van oranje geverfd leer, vastgezet met behulp van een geelkoperen knop. Voor de officieren was de kokarde van oranje kemelshaar, omgeven door een randje van zilveren bouillons.

In 1823 werd de manteljas met de grote omliggende kraag vervangen door een van een nieuw model met kleine afhangende kraag, die de man meer bewegingsvrijheid gaf bij het hanteren van de sabel.

Aldus gekleed en uitgerust trokken onze kurassiers in 1830 te velde. Tijdens de krijgsvaardigheden in België en de daarop volgende kantonnering in Noord-Brabant kwamen vele bezwaren tegen de uniformering en uitrusting aan het licht.

De eerste jaargangen van de "Militaire Spectator" uit de periode van 1832 tot 1837 staan dan ook vol kritische opmerkingen hierover. Vooral de helmen en kurassen stonden aan felle kritiek bloot. In ons vochtige klimaat had men veel last van roestvorming, hetgeen alleen door veel poetsen en schuren verholpen kon worden. Dat gaf niet alleen veel werk maar tevens veel slijtage en reparatie. Voorts was het moeilijk om de helmen goed passend te krijgen. De lederen binnenkap was hiervoor niet voldoende. Zodoende moest de ruiter vaak de helm met de hand ophouden, wilde hij het hoofddekseel niet verliezen.

De meeste bezwaren waren er tegen de zware, stijve laarzen. Te paard gezeten waren 's mans knieën goed beschermd, maar te voet kon hij zich slechts met moeite bewegen. Bij wisselende weersomstandigheden kon het leer zodanig krimpen, dat de voeten bijkans afgekneld werden en de laarzen niet uitgetrokken konden worden. De schachten werden dan eenvoudig doorgesneden. Ook waren de kurassiers vaak gedwongen om op mars de stevels (laarzen) links en rechts van het zadel hangend mee te voeren, hetgeen een niet bepaald krijgshaftige indruk maakte.

Een en ander was aanleiding om tegen het eind van de dertiger jaren op grote schaal proeven te nemen ten einde tot een doelmatiger kleding en bewapening van de kurassiers te komen. Het resultaat was, dat omstreeks 1838 de volgende nieuwe modellen werden voorgesteld: Een rok met losse lapel (overslag), opslagen met rode patten, witte granaten op de pandopslagen. In plaats van de wings contra-epauletten van berlijns zilver, de tong met schubben en op het blad een koperen granaat.

Lange rijbroek van donkerblauw laken met drie rode biezen op de zijnaden en lederen bezetsels. De stevels zijn vervangen door laarzen à la Suvarov. De grijze manteljas wordt vervangen door een lichtblauwe met langere afhangende kraag. Een nieuw, lichter, model helm met een rand van zeehondenvel en lederen vóór- en achterklep (zie Armamentaria No. 15, 1980). Deze modellen werden algemeen goed beoordeeld, doch tot de invoering ervan kwam het niet.

Inmiddels werd op 10 maart 1841 het K.B. tot de reorganisatie van de cavalerie van kracht, waarbij de twee nog overgebleven Afdeelingen Kurassiers tot Zware Dragonders werden omgedoopt.

B. Van Kurassiers tot Dragonders

Het bericht, dat de kurassiers voortaan zware dragonders zouden heten, werd met grote instemming begroet. Er gaat een verhaal dat een detachement kurassiers, op het punt staande om uit te rukken, bij het vernemen van het Besluit als één man afsteeg, de kurassen aflegde en

deze tegen de muren van de kazerne deponeerde alvorens weer op te stijgen en af te marcheren.

Toch moest het nog tot 1842 duren eer er nieuwe uniformvoorschriften verschenen.

Bij K.B. van 8 april 1842 No. 49 werd voor de zware dragonders de volgende uniform vastgesteld:

Donkerblauwe rok met één rij van 9 grote, gebombeerde witmetalen knopen, waarop een granaat; donkerblauwe kraag met aan de voorzijde een grote pat van geel uitmonsteringslaken, waarop aan de achterzijde een kleine uniformknoop; donkerblauwe puntige opslagen met een split, gesloten door middel van 2 kleine uniformknopen; aan de linkerzijde van de rok, op de heup een driekopspassant met kleine knoop; de achterpanden aan weerszijden opgeslagen en belegd met geel laken. De panden aan elkaar verbonden; de loze zakkleppen in de lengte der panden en voorzien van 3 grote knopen. Op de omgeslagen panden een granaat van donkerblauw laken. De kraag, voorpanden, opslagen, passant en zakkleppen gebiesd met geel laken.

Op de schouders epauletten van wit linnen garen, gevoerd met geel laken en met een kleine uniformknoop op de tong. Zij waren op de rok bevestigd met een metalen haak en met een witkatoenen passant, gevoerd met geel laken.

Donkerblauwe rijbroek met gele biezen in de buitennaden en aan de binnenzijde bezet met zwart kalfsleer. Onder op de buitenzijde een split met 5 knopen; zwartlederen souspieds. Als hoofddekseel een helm, zoals die in 1838 in beproeving werd genomen, dus die met de rand van zeehondenvel. Voor nadere beschrijving zie Armamentaria No. 15.

Voor kleine diensten een donkerblauw stalbuis met dito kraag en opslagen, één rij van 7 grote knopen op de borst. Op de linkerschouder een driekopspassant met kleine uniformknoop; de opslagen puntig met één kleine knoop; aan de linkerzijde een staande passant voor de sabelkoppel; van achteren twee ronde opstaande plooitjes met een grote uniformknoop. Donkerblauwe stalmuts met opstaande voor- en achterklep, gele biezen; van voren een gele granaat en aan de punt een kwastje van gele saai. Dit model stalmuts bleef behoudens kleine wijzigingen in de afmetingen en van uitmonsteringskleur bij het Regiment in gebruik tot 1912. De lichtblauwe manteljas was reeds in 1837 bij de kurassiers in gebruik genomen. Eveneens bleven de laarzen met sporen, die de kurassiers in 1838 ter vervanging van de hoge stevels kregen, en de handschoenen zonder kappen in gebruik.

De trompetters werden nu slechts van de troep onderscheiden door een zilveren galon, 2 cm breed langs de voor- en bovenzijde van de kraag. De paardestaart van de helm was wit in plaats van zwart. De trompetsnoeren en kwasten waren donkerblauw met geel gemengd. Voor de staftrompetter was de buitenste rij franje van de kwasten van zilver.

De officieren droegen de rok van fijn laken en van de zelfde vorm en snit als de troep. De knopen van zilver, de granaten op de panden in zilver geborduurd, de epauletten van zilver en evenals de passanten met geel laken gevoerd.

De pantalon was als voor de troep, doch zonder lederen bezetsel. In grote tenue te voet en alleen bij plechtige gelegenheden, doch niet voor het front van de troep, was het de officieren vergund een pantalon te dragen met twee zilveren galons op de buitennaden, ieder ter breedte van 3 cm en met een bies van geel laken tussen beiden. In de zomer mochten zij een pantalon dragen van russisch linnen van hetzelfde model als de lakense pantalon.

De casque was geheel van zilver, dus zonder rand van zeehondenvel en zonder lederen vooren achterklep; het garnituur van verguld metaal (zie Armamentaria No. 15).

In dagelijkse dienst waren de officieren gekleed in de militaire jas of overrok van donkerblauw laken met twee rijen van 7 uniformknopen, de kraag en opslagen van dezelfde

stof als de overrok met gele biezen; de voor- en achterpanden eveneens geel gebiesd. Op deze overrok werden de epauletten gedragen. De lengte van deze jas moest zodanig zijn, dat de onderkant tot op één palm boven de knie reikte.

Hierbij werd een hoge slanke sjako gedragen, die enigszins afweek van het algemeen gedragen model. De achterzijde was namelijk 1 cm lager dan de voorkant, de bol was boven iets smaller en bekroond met een ovaalronde pompon van zilveren bouillons voor de hoofdofficieren en ritmeesters, met zilveren torsade voor de luitenants. De stalmuts voor de officieren was van het model als voor de troep, de granaat aan de voorzijde in zilver geborduurd en het kwastje voor hoofdofficieren en ritmeesters van zilveren bouillons, voor luitenants van zilveren torsade.

Mantel en manteljas waren van hetzelfde model als voor de troep, doch van fijner laken. De patroontas was in grote tenue van zilver met het nummer van het Regiment, omgeven door een lauwerkrans, in verguld metaal op het blad. De patroontasbandelier van zilvergalon op geel maroquinleder; het garnituur met uitzondering van de leeuwepok en de schulpen op de grote gesp, die verguld waren, van zilver.

In kleine en marstenue waren patroontas en bandelier beide voorzien van een overtrek van zwart maroquinleder, die van de bandelier met 18 kleine uniformknopen gesloten. De sabelkoppel voor grote tenue was eveneens van zilvergalon op geel maroquinleder; in het midden een oranje streep, die de sjerp moest vervangen; de slotplaat van verguld metaal met het regimentsnummer in zilver; de ahangriemen van zilvergalon op geel leder, ter breedte van 2 cm.

In kleine of marstenue werd een koppel van hetzelfde model, maar van zwart verlakt leder gedragen. Voor de dagelijkse dienst werd over de overrok een smalle koppel, 2,5 cm breed, van zwart verlakt leder gedragen. De sluiting bestond uit twee gladde gebombeerde knopen van 3 cm doorsnede, waartussen een S-vormige haak. Aan de voorste ahangriem bevond zich een kettinkje om de sabel op te haken.

De reorganisatie, waarbij de benaming "zwarte dragonders" omgezet werd in dragonders, bracht geen verandering in de uniformen met zich mede. Wel werd in 1845 een nieuw type helm ingevoerd. Dit nieuwe model, van berlijns zilver, was weliswaar lichter en misschien ook iets fraaier dan het model van 1842, maar was lang niet zo duurzaam en bood minder bescherming tegen sabelhouwen. Voor nadere omschrijving zij naar het artikel in *Armamentaria* No. 15 verwezen. De officieren bleven de zilveren helm 1842 dragen. De trompetters werden nu ook onderscheiden door een witte paardentaart op de helm.

C. Opnieuw een uniformverandering.....

Nauwelijks aan de regering gekomen, besloot Koning Willem III de samenstelling en de uniformering van de cavalerie volledig te wijzigen. De beide regimenten lansiers werden opgeheven ten einde een 4e Regiment Dragonders te formeren. Voor het 1e Regiment Dragonders bracht het geen verandering in de samenstelling met zich mede. Alleen werd de uniformering grondig veranderd.

Bij K.B. van 29 november 1849 werd deze als volgt vastgesteld:

Donkerblauwe rok, met 7 ijzeren knopen op de borst gesloten; kraag en opslagen van dezelfde stof als de rok. Op de borst een scharlakenrode, losse overslag - populairweg het "slabbetje" genoemd - met 2 rijen van 7 gebombeerde witmetalen knopen, waarop een granaat, op de rok bevestigd. De opgeslagen achterpanden van de uitmonsteringskleur; de zakkleppen in de lengte der panden. Scharlakenrode biezen om de kraag, opslagen, zakkleppen, enz.

In kleine tenue was de overslag op de borst donkerblauw met scharlakenrode biezen. De epauletten waren als te voren, zij het nu met rode voering.

De rijbroek was van het bestaande model, echter nu met rode biezen. Stalbuis, manteljas en mantel waren onveranderd gebleven, terwijl de stalmuts alleen nu een rode uitmonstering kreeg.

Aanvankelijk schijnt de helm, 1845, nog in gebruik te zijn gebleven, maar al spoedig werd deze vervangen door een scharlakenrode sjako met wit galon om de bovenrand; oranje kokarde met een lis van wit koord en kleine uniformknoop; een scharlakenrode pompon voor de bovenrand; aan de beide zijkanten en achter een rechtopstaand wit koordje en aan de achterzijde een korte lis met knoop ter bevestiging van de vangsnieren.

In grote tenue werden witte vangsnieren met aan het uiteinde twee dito kwasten en verder een afhangende pluim van zwart paardehaar aan de sjako bevestigd (K.B. van 6 oktober 1850). De versobering zou echter nog verder doorgaan, want bij K.B. van 28 juli 1854 werd de fraaie rode sjako vervangen door een donkerblauwe met het galon, de biezen en de pompon van rode saai.

De officieren waren gekleed als de troep, alles echter van fijn laken. De uitmonstering van de sjako was van zilver; de pluim in grote tenue van zwarte hangende haneveren. De epauletten waren als van ouds van zilver maar nu van een in 1850 iets gewijzigd model; de voering in de nieuwe uitmonsteringskleur. De patroontas met bandelier en de sabelkoppel waren niet veranderd, alleen de voering van de bandelier en de koppel was nu van rood maroquinleer.

In kleine tenue droegen de officieren een jas van donkerblauw laken met twee rijen van 7 uniformknopen, staande open kraag en puntige opslagen van dezelfde stof als de jas. Kraag, opslagen, vóór- en achterpanden afgezet met rode biezen. De jas kon zowel naar links als naar rechts worden toegeknoopt, zoals uit verschillende officiersportretten blijkt. Daarop ziet men ook enkele modieuze trekjes; die niet in de reglementen te zien zijn. De voorpanden zijn enigszins rond gesneden, zodat de knopenrijen van boven met een flauwe bocht naar beneden lopen. De pantalons zijn, naar Frans voorbeeld, behoorlijk wijd bij de knieën en nauw aan de onderzijde. De epauletten, die voor de ritmeesters en de luitenants volgens voorschrift vrij lange franje hebben, hebben vaak nog langere torsaden.

De sjako voor kleine tenue, met zwart wasdoek overtrokken, moest persé een beetje non-chalant gerimpeld zijn.

Bij K.B. van 10 juni 1858 werd de sjerp voor de dragonder-officieren weer ingevoerd. De sabelkoppel voor grote tenue werd nu geheel zilver, zonder oranje streep.

Voor de troep kwamen er nog enkele wijzigingen in de kleding. De manteljassen werden bij K.B. van 27 juni 1859 vervangen door een overjas met een platte omliggende kraag. Deze jas was zodanig gesneden, dat er in de schouders voldoende ruimte was om de epauletten er onder te dragen. Het spreekt vanzelf dat deze wijziging ook van toepassing was op de overkleding van de officieren.

In 1860 werd in het gehele leger het witte leerwerk vervangen door zwart (K.B. van 3 april 1860). Dit maakte de dragonderuniform ook niet bepaald fleuriger.

D. In Twee Fasen een Overgang van Dragonders tot Huzaren....

De dragonderuniform onderging in 1865 nog een laatste wijziging. Er werd een nieuw model sjako, lager dan de vorige, ingevoerd. Deze sjako was slechts 12 cm hoog aan de voorzijde en 18 cm aan de achterzijde. Het galon en de biesjes, enz. waren nu van witte katoen, voor de officieren van zilver. De pluim voor grote tenue bleef ongewijzigd.

De sjako met wasdoek overtrek, die de officieren in kleine en marstenuie gedragen hadden en tevens de kwartiermuts van het model 1852, kwamen te vervallen.

In plaats daarvan werd nu een nieuw model kwartiermuts bekend als het "veldwachterspetje" ingevoerd. Dit hoofddeksel, dat men zou kunnen beschouwen als de oervorm van de latere kepi, was slechts 8 cm hoog, met een vallende klep van verlakt leer, van onderen rond de bol een band van zilvergalon, 1,5 cm breed, de bovenrand evenals de vier rechtopstaande naden gebieds in de kleur van de uitmonstering en aan de voorzijde een kleine ronde, oranjezijden cocarde, omzet met 4 rijen zilveren torsade.

Doch hierbij bleef het niet. Bij K.B. van 21 maart 1866 No. 59 werd de rok met epauletten, evenals de overrok of jas van de officieren afgeschaft en als eerste stap op weg naar de transformatie tot Huzaren, vervangen door een attila.

De omschrijving van dit kledingstuk is algemeen bekend; van donkerblauw laken met op de borst 3 rijen van witmetalen knopen, de middelste rij van grote, z.g. ballon, de buitenste rijen van middelgrote, gebombeerde, z.g. half-ballon. Tussen deze 3 rijen een zestal horizontaal lopende vierkante tressen, de bovenste tesamen 45 en de onderste 32 cm lang, eindigend in een figuur als een klaverblad. Op de schouders een passant van dubbel koord, van boven met een kleine halfballonknoop en eindigend in een klaverblad. Op de mouwen een Hongaarse knoop van koord; de romp, panden, kraag en rugnaden omzet of belegd met koord in de uitmonsteringskleur. Deze was voor het 1e, zowel als voor het 3e en 5e Regiment rood, voor het 2e en 4e Regiment lichtblauw.

De staftrompetter en de trompetters hadden de schouderpassanten van zilveren koord. Voor de adjudant-onderofficieren en officieren was het treswerk en het koord van zijde. De Hongaarse knoop op de mouwen was uitgewerkt tot een lengte van 28 cm.

De rangaanduiding door middel van de epauletten was nu vervallen. In plaats daarvan werden de rangen nu aangegeven door gouden sterren en zilveren galons - voor de hoofdofficieren - op de kraag. Tevens door zilveren (en gouden) kwasten aan de vangsnouer van de sjako, die nu verkort was tot een lengte van 1,4 meter.

Deze eerste versie van de officiersattila met de zilveren knopen werd in de wandeling aangeduid als het "bellenpak".

In grote tenue werd door de onderofficieren en manschappen een sjerp gedragen in de kleur van de snoeren. Deze sjerp bestond uit 3 strengen getwijnd saai; de einden in 2 strengen samengevoegd, ieder eind met 2 cilindervormige knopen in de lengte tegen elkaar bevestigd; voorts aan de sjerp 12 soortgelijke knopen, verdeeld in 4 groepen van 3, op een afstand van 7 cm van elkaar verwijderd. Aan het einde van de sjerp een lis met twee knevels en aan het andere einde een snoer ter lengte van 14 cm, voorzien van 2 kwasten.

Voor de adjudant-onderofficier was deze sjerp van zijde in de uitmonsteringskleur; voor de officieren van oranje zijde.

De zilveren patroentas voor de officieren werd vervangen door een van zeehondenvel, op het blad het nummer van het regiment binnen een lauwerkrans, beide van verzilverd metaal. De bandelier was eveneens van verlakt zeehondenvel, versierd met het garnituur van de voormalige zilveren bandelier voor grote tenue.

Voor de onderofficieren en manschappen zou het garnituur bij vernieuwing van wit metaal in plaats van uit geel koper bestaan. De brede sabelkoppels werden nu vervangen door smalle, die onder de attila gedragen werden.

In mei van hetzelfde jaar werd voor de onderofficieren en manschappen een halssnoer van witte katoen met drie dito kwasten ingevoerd. Dit versiersel werd alleen in grote en marstenue gedragen. De officieren kregen een halssnoer van zilveren koord met de kwasten volgens rang, zoals tevoren aan de vangsnouer. De kwasten kwamen nu echter op de linker- in plaats van op de rechterborst af te hangen.

Bij dat alles bleven het nog steeds Dragonders. De metamorfose tot Huzaren zou eerst in het volgende jaar voltooid worden.

Bij K.B. van 13 februari 1867 werd de sjako vervangen door een kolbak van zeekalverenvel met aan de voorzijde een cocardepompon van oranje wol, een stormketting en drie leeuw-koppen van wit metaal. In grote tenue kwam hierbij nog een kolbakzak van rood laken met witte biezen en dito kwast, witkatoenen kolbaksnoeren en een rechtopstaande pluim van wit paardenaar.

Voor de officieren was de kolbak van fijner materiaal, de cocardepompon van oranje zijde, omzet met 4 rijen zilveren torsade; de kolbaksnoeren, de biezen en de kwast van de kolbakzak van zilver en de stormketting en leeuwkoppen van verzilverd metaal. De pluim was van witte struisveren, gevat in een tulp van verzilverd metaal.

De Huzarenuniform werd verder voltooid door een sabeltas met drie ahangriemen van zwart tuigleder voor de onderofficieren en manschappen met het regimentsnummer in wit metaal op het blad. Voor de officieren was de sabeltas van zwart verlakt leder met het nummer van verzilverd metaal.

Voor het overige was veel bij het oude gebleven de pantalons en rijbroeken voor de onderofficieren en manschappen, de stalmuts, de stalbuis en de lichtblauwe overjas ondergingen geen verandering.

Voor de officieren werd echter, naast de pantalon, die sedert 1849 in gebruik was, nu voor diensten te paard, doch niet in grote tenue, een rijbroek voorgeschreven. Deze was aan de onderzijde tot 10 cm boven de knie rondom met leer bezet, het leer aan de bovenzijde uitgesneden in de vorm van een accolade. Dit onelegante kledingstuk, dat rijlaarzen zou moeten simuleren, moest in 1871 al weer plaats maken voor een rijbroek met echte rijlaarzen. Verder werd in 1868 de attila voor de officieren in zoverre gewijzigd, dat de tressen en koorden niet meer van zijde, maar van - voor het 1e en 3e Regiment rood - kemelshaar zouden zijn met gewerkte knopen van hetzelfde materiaal. Dit was dus het einde van het kortstondig bestaan van het "bellenpak".

Zo bleef het 1e Regiment Huzaren gekleed tot 1881. Toen werd op 14 februari van dat jaar, ongeacht het feit dat het een der cavalerieregimenten van het eerste uur was, het 1e Regiment gewoonweg opgeheven en verdeeld over de drie overgebleven regimenten. Het 4e Regiment Huzaren kreeg nu de benaming 1e Regiment Huzaren. Alleen het 4e Escadron van het oorspronkelijke 1e Regiment overleefde de ramp en bleef als afzonderlijk onderdeel, het Escadron Ordonnansen, de rood besnoerde attila dragen.

24 Jaar later, in 1905, werd het proces weer teruggedraaid. Een nieuw 1e Regiment werd opgericht uit de 5e escadrons van de bestaande regimenten plus een nieuw op te richten escadron. Het voormalige 4e Regiment Huzaren kreeg hierbij het oude rangnummer terug. Zo was dan het oude 1e Regiment als een vogel Phoenix uit zijn as herrezen. Jammer genoeg werd de oude rode uitmonstering niet in ere hersteld. Er was maar één escadron, het eerste, afkomstig van het 3e Regiment, dat de rode tressen, enz. droeg; de overige drie escadrons hadden blauwe uitmonsteringen. Het gevolg was, dat voortaan het hele regiment uit blauwe Huzaren zou bestaan.

Inmiddels waren er wel enkele onderdelen van de uniform gewijzigd. De lange, met leer bezette, rijbroek was in 1895 vervangen door een korte, nauwere rijbroek met laarzen of beenkappen. De lichtblauwe overjas had ook een nieuw model gekregen met een laag opstaand kraagje en een losse mantel van dezelfde stof. De jas mocht nooit afzonderlijk gedragen worden, de mantel daarentegen wel. Daarvan werd dan buiten dienst vaak gebruik gemaakt. De Huzaar met het zwierige manteltje was een veelvuldig geziene figuur in het stadsbeeld van de garnizoensplaats.

De officieren mochten de overjas wel zonder de mantel dragen, maar dan moest de jas een platte kraag hebben met daarop de sterren volgens rang.

Voorts was de kwartiermuts -het z.g. veldwachterspetje- in 1897 vervangen door de kepi van het algemeen aangenomen model met biezen in de uitmonsteringskleur; voor de officieren met het koord om de onderkant, de lis en de torsade van de cocardepompon van zilver, voor de onderofficieren van witte saai. Voor de officieren was er nog een veldmuts, een rond kalotje met een in zilver geborduurde granaat aan de voorzijde, alleen te dragen buiten dienst in bivak of kampement. Ten slotte werd er in 1910 nog een nieuw model kolbak, iets hoger dan het vorige model, ingevoerd. In de bodem een ventilator van zwart gelakt kopergeas, bedekt met een losse bodem van zwart verlakt leer.

Zo komen wij dan tot het jaar 1912, het jaar waarin voor het leger de, grijsgroene kleding ingevoerd werd. Sommige onderdelen, waaronder ook de cavalerie, behielden voor de grote en ceremoniële tenue hun donkere uniformen. De officieren van de Huzaren kregen hiervoor zelfs de patroentas terug. Jammer genoeg werd niet teruggegrepen op het oude model, dat in 1872 was afgeschaft. Het nieuwe model was wat eenvoudiger. Op het blad van de zwart marokijnlederen tas in de plaats van het regimentsnummer nu een St. Joris-embleem in een krans van zilver; op de patroentasbandelier een zilverkleurig garnituur met op het schildje wederom het St. Joris-embleem.

In kleine tenue was de kepi vervangen door een platte pet van donkerblauw laken. Op de band voor de onderofficieren en trompetters het regimentsnummer in wit metaal en voor de officieren een oranjezijden cocarde omgeven door een zilveren geborduurde lauwerkrans.

Voor de korporaals en manschappen was er een donkerblauwe veldmuts van het algemeen nieuw ingevoerde model met biezen van dezelfde kleur als van de besnoering van de attila. Voor de veldtenue werd een grijsgroene veldjas, zonder uitmonstering ingevoerd. Er was nog een poging gedaan om, naar Duits voorbeeld, een attila van grijsgroen laken met snoeren in dezelfde kleur in te voeren. De schilder J. Hoyneck van Papendrecht had daarvoor een ontwerptekening gemaakt, maar dit voorstel werd verworpen waarschijnlijk wegens de meerdere kosten.

Zoals dat gewoonlijk ging, kwamen deze vernieuwingen niet direct tot stand. In het begin van de mobilisatie van 1914 tot 1918 rukten onze Huzaren nog geruime tijd in de oude veldtenue uit. Aangezien er geen nieuwe attila's meer aangemaakt werden, werden deze geleidelijk aan door de grijsgroene kleding vervangen.

Bij de grijze veldtenue werd aanvankelijk nog de kolbak zonder versierselen gedragen. Tegen het eind van de mobilisatie moest deze echter plaats maken voor een stalen helm. De kolbaks werden goed bewaard en tot 1940 nog geregeld tevoorschijn gehaald bij allerlei militaire plechtigheden.

Inmiddels was voor de officieren en onderofficieren de platte pet vervangen door een grijsgroene kepi van een algemeen gedragen nieuw model met voor de onderofficieren biezen in de kleur van de tressen. Voor de officieren waren deze geheel of gedeeltelijk van zilver.

Voorts bleven officieren en onderofficieren tot 1940 in ceremoniële en geklede tenue trouw aan de attila; in ceremoniële tenue nog met de kolbak, in geklede tenue met een kepi van zwartblauw laken, uitgemonsterd als de grijze kepi.

Voor de ceremoniële tenue kregen de officieren omstreeks 1930 nog een nieuw model giberne. De tas was van zilverwit metaal met het St. Joris-embleem op het blad, de bandelier van zilvergalon op zwart marokijnleer met verzilverd garnituur. Voor afbeeldingen en beschrijving zie Armamentaria No. 18 (1983).

E. Na de Tweede Wereldoorlog

Toen na de Tweede Wereldoorlog voor de nieuw opgerichte Landmacht de kaki uniformen werden ingevoerd, kreeg de cavalerie lichtblauw als wapenkleur -herinnerend aan de kleur van de overkleding van vóór 1912- toebedeeld.

Verder werd het St. Joris-embleem weer in ere hersteld, en wel op de baretgesp en op de schouderbedekkingen.

Evenals in 1813 bracht de vorming van een nieuw leger talrijke wijzigingen in de organisatie met zich mee. Vandaar dat het enige jaren duurde eer de drie cavalerieregimenten tot stand kwamen. Zo werden achtereenvolgens in 1947 het Regiment Huzaren van Boreel, in 1950 het Regiment Huzaren Prins Alexander en ten slotte in 1951 het Regiment Huzaren van Sytzama opgericht.

Dit laatste regiment, dat evenals dat van Boreel de naam van de oprichter droeg, zou de traditie van het voor-oorlogse 1e en 2e Regiment Huzaren moeten voortzetten (K.B. van 1 oktober 1951), hetgeen bij K.B. van 16 maart 1954 in zoverre gewijzigd werd, dat het alleen de traditie van het voormalige 1e Regiment Huzaren zou voortzetten. Die van het 2e Regiment werd weer overgenomen door het Regiment Huzaren van Boreel.

Ten aanzien van de uniformering had de oprichting van de drie regimenten tot gevolg dat zij onderscheiden zouden worden door gekleurde biezen om de patten op de revers van de servicedress en langs de linten onder de baretgesp. Verder zouden de letters op de korpsonderscheidingstekens onder de schoudernaad ook in de uitmonsteringskleur zijn.

De kleuren van het treswerk op de vooroorlogse attila's werden door de eerste twee korpsen aangenomen en wel nasaus blauw door de Huzaren van Boreel en rood door het Regiment Prins Alexander.

Voor de Huzaren van Sytzama koos men toen een der heraldische kleuren van het wapen van de oprichter, namelijk het wit, naar de twee zilveren rozen uit dat wapen.

In 1963 werden de korpslinten onder de schoudernaad afgeschaft. Nu werd ook de kraag van het jak voorzien van patten in de korpskleuren met daarop het wapenembleem. De schouderbedekkingen droegen nu uitsluitend de rangonderscheidingstekenen.

Inmiddels waren reeds sinds 1947 pogingen in het werk gesteld om de attila voor ceremoniële en geklede tenue weer in ere te herstellen. Dit had tot resultaat dat bij K.B. van 27 augustus 1955 voor geklede tenue weer een attila, nagenoeg gelijk aan het voor-oorlogse model, werd ingevoerd. Deze was van zwarte wollen stof met de tressen, knopen en soutaches van nasaus blauw voor alle regimenten. Het enige verschil in de uitmonstering bestond uit de kleur van een treswerk op de kraag in de regimentskleur. Dit was voor de Huzaren van Sytzama dus wit. Deze witte kleur kwam ook voor in de platte biezen op de pantalon en in de biezen van de pet G.T.

Verder zien wij ook weer de koordsjerp en de sabeltas verschijnen. Deze laatste nu met het St. Joris-embleem op het blad. De kolbak komt officieel niet meer in de kledingvoorschriften voor, maar wordt nog steeds gedragen door het trompetterskorps der cavalerie en door het ere-escorte op Prinsjesdag. Zo zijn er meer zaken, die officieel al lang niet meer bestaan, maar die men nog geregeld kan zien dragen, zoals de lichtblauwe manteltjes van het trompetterskorps en de zilveren giberne van de officieren. Traditie is niet zo gemakkelijk uit te roeien, zeker niet bij de bereden wapens!

Tot besluit van dit opstel, dat de uniformeringsgeschiedenis van het regiment over een periode van bijna 175 jaar beslaat, moet nog de invoering van een nieuwe gelegenheids- en avondtenue voor de officieren vermeld worden.

De per 1 augustus 1985 vastgestelde gelegenheidstenuë is voor alle wapens en dienstvakken, regimenten en korpsen der Koninklijke Landmacht gelijk. De jas kan met enkele woorden omschreven worden als een in blauwzwarte stof uitgevoerde versie van de jas voor het dagelijks tenue. Door de kraagpetten is het regiment hier nog te onderscheiden, doch op de avondkleding -een soort mess- jacket of baadje met zijden shawlkraag- bevinden zich geen korpsonderscheidingstekenen. Alleen zijn hierop de rangdistinctieven op de epauletten te zien.

Bij beide tenuën wordt een wit overhemd met blauwzwarte das of zwart vlinderstrikje gedragen.

De pet en pantalon zijn behoudens kleine wijzigingen gelijk aan die van de geklede tenue volgens het voorschrift van 1969. Hier is het regiment dus nog te onderscheiden door de witte biezen.

Voor de vrouwelijke officieren zijn de nieuwe tenuën vrijwel gelijk aan die voor hun mannelijke collega's, vanzelfsprekend met typische vrouwelijke kledingstukken, zoals de hoed, blouse, rok, kousen, enz.

De nieuwe tenuën hebben nauwelijks nog enig verband met de ruim 120-jaar oude traditionele Huzarenuniform. Gelukkig is de geklede tenue met attila nog niet afgeschaft, zodat daarmee de traditie nog enige tijd in ere gehouden kan worden.

LITTERATUUR

I.F. Teupken: Beschrijving hoedanig de Koninklijke Nederlandsche troepen, enz., 1823.

J.G.F. ten Raa: De uniformen van de Nederlandsche Zee- en Landmacht, 1900. Militaire Spectator Jaargang 1837.

H. Hardenberg: Handleiding ter kennis van de bestaande kriegsregeling der Landmagt 1854 met supplementen tot 1875.

Receuil Militair: Verschillende jaargangen.

E. van Gendt: Beschrijving der uniformen van de Nederlandsche Landmacht, enz., 1880.

Beschrijving van de uniformen van de Landmacht, 1900.

Beschrijving van de uniformen, de tenuën en het paardetuig van de Landmacht, 1912 en 1913.

Idem, "Boekwerk uniformen", 1934.

Voorlopig kleedingvoorschrift voor de Koninklijke Landmacht 144.

Beschrijving der onderscheidingsteekenen voor de Koninklijke Landmacht, 1946.

P. Forbes Wels, "De Nederlandsche Cavalerie", 1963.

Voorschrift nr. 2-1594, Uniformkledingstukken, enz., 1969.

Landmachtorders nr. 85010 - 85012, 1985/1986.

ICONOGRAFIE

J. A. Langendijk: Slag bij Waterloo; de Prins v. Oranje wordt gewond, Aquarel, Atlas v. Stolk.

Idem: Een carabinier en eene Radijsverkoopster geld. kopergravure.

Joh. Bemme: t.zn. kurassier 1820-1823 geld. kopergravure 21x30,5, Atlas v. Stolk.

J. v. H. del: Kurassier pl. 32 uit Teupken ts Zeelander sculp. 1823.

B. v. Hove del/D. Sluyter scul.: Kurassier en Trompetter pl. 33 uit Teupken 1823.

Lith.: Nederlandsche Armee-kurassier officier der kurassiers in kleine tenue mit den manteljas en kurassier in kleine tenue met den manteljas pl. 53 uit Teupken.

Madon: kurassier in Nederlandsche Dienst na 1830, geld. litho.

Anoniem: gravure uit `Onderrigt in de Rijkunst der Nederlandsche Troepen te paard, 1839.

Staring: 1e Regiment zware dragonders pl. 1, uit Uniformen der Nederlandsche Zee-, en Landmacht

Anoniem: officieren der Zware Dragonders.

Staring: Officieren en manschappen 1e Rgt. Dragonders aquarel.

Leman: Gekleurde gravure 1845.

J. Regenbogen: 1e Luitenant, 1e Regiment Dragonders, 1850.

Wüppermann: Officier in grote en kleine tenue 1866.